

РОЗДІЛ 1

КОЛИ КВІТУЮТЬ ХРИЗАНТЕМИ

Що Я роблю, ти не знаєш тепер, але опісля зрозумієш¹.

Євангеліє від св. Івана 13:7

¹ Тут і далі цитати з Біблії подано за перекладом Івана Огієнка. (Прим. ред.)

* * *

Її звали Корнелія.

Батьки в тому далекому 1980-му дуже хотіли, аби їхня єдина донька вже змалку була особливою. Так воно і сталося...

Своє ім'я вона ненавиділа майже так само сильно, як і яскраво-мідне волосся, тепер ледь помережане сивиною, та й саму себе загалом. Навіть зараз у маленькій сільській церкві завмерла з ручкою в руках: куди тепер себе писати? В яку записку? Туди, де «за здоровля», чи — «за упокій»?

Корнелія, яка з дитинства називалася не інакше як Неля, тихо, щоб ніхто не почув, видихнула повітря з грудей і вивела в записці «За здоровля»: Євген, Тарас, Христина, Марина. «За упокій» згадала своїх батьків і Геньових. Себе ж не вписала ні туди, ні туди. Хай уже там — звела погляд на розмальовану іконами стелю — Бог Сам вирішує...

Неля нечутно підійшла до церковного престолу, поклала записки на таці й повернулася на своє місце під двері. Обвела поглядом навколо: на недільній службі не було людно. Здебільшого — старші жіночки. Одні й ті ж щотижня. Завжди на тих самих місцях. У сільських церквах так заведено: кожен знає, де йому сісти чи стати, і ніколи той порядок не рушиться, хіба на свята, коли приїздять діти-внуки з міста.

— Нелю, передай, — шепнула їй у вухо стара Стефа, якій за віком уже можна було не кланятися перед іконами й не нести записку «За здоровля» самій.

Та мовчки махнула головою і пішла з папірцем до таці.

— Свята жінка, — прокрехтала у вухо сусідки по лаві стара Стефа. — Ото вже Генью собі жінку з міста привіз!

А балакали — городська, не приживесе. А воно, бач, за чверть віку, певне, жодної служби в церкві не пропустила.

— Побожна, — махнула головою баба Ольга, що сиділа поруч.

— А діточки які! Одне одного ліпше. І за що їй така біда?

— А Бог його знає, — знизала плечима стара Ольга якраз тоді, коли Неля повернулася на своє місце.

Священник прочинив ворота до захристія, що означало початок служби, і бабці позамовкали, зашурхотівши одягом, від якого пахло старістю.

«А Бог його знає», — били дзвонами в Неліній голові слова, захоплені краєм вуха. Бог знає... Бог знає...

Неля знайшла очима Ісуса Христа на іконі. Бог знає... Відвела погляд. Соромно. Їй завжди було соромно і перед Богом, і перед Євгеном, і перед дітьми, і перед кожним стрічним. Сором. Те відчуття, з яким прокидалась і засинала.

«Не треба мені прощати, Господи, — вдивлялася Ісусові в очі. — Покарай мене ще гірше, ніж я себе караю сама. Дай мені змити мої гріхи до білого».

Ніщо й ніколи не могло спокутувати її вини. Ні суворий піст кілька разів на рік, ні щоденна робота до потемніння в очах, ні навіть той біль біля серця, яким останнім часом завершувався кожен її день і який вона приймала з вдячністю. Ніщо не стало її спокутою.

Поки страждала тільки вона сама — ще можна було якось жити. Але коли біда прийшла до її дитини — вибору не лишалося.

У церкві до одуріння пахло хризантемами, які побожні жіночки нарізали на власних клумбах і поставили у величезні букети під ноги гіпсовій фігурі Діви Марії.

Той запах ліз у кожну шпаринку, набирався в одяг, у шкіру, в думки...

Неля, щойно відмовили «Вірую», перехрестилася тричі й тихо вийшла з церкви. Хапнула ротом прохолодного осіннього повітря, загорнулася щільніше в сірий плащ і пішла єдиною вулицею, на яку, як на нитку, були нанизані всі сільські хати їхнього крихітного Зеленого.

Це місце жінка придивилася заранне. Крайня хата лупала на Нелю чорними-чорними вікнами і шкірила діржаві від часу зуби-двері. Тут уже багато років ніхто не жив.

Пахло грушами. Нелі аж зробилося зле від того аромату. Здавалося, зараз обернеться, а за плечима — ВОНА. Дівчинка із грушами в подолку.

Ступила ближче. Під ногою чвакнуло, і Неля ледь не впала, послизнувшись на зогнійій грушці. Їх тут ніхто не збирав...

Звела голову на стару грушу, що лізла гілляками в шибки. Заглянула за криницю: сокира, хоч і поіржавіла, але досі була там. Схопилася обома руками за руків'я і вдарила. Де тільки сила взялася... Раз, другий, третій... Трухлявий стовбур піддався і розколовся надвоє ще до того, як дорубала до кінця. Груша рипнула, ніби захарчала в агонії, і лягла на бік. Неля полегшено видихнула: тепер свідків менше.

Місцеві обходили цю хату десятою дорогою, нею лякали дітей, на неї списували всіх зниклих у селі курей і гусей. Бо в цій хаті колись був повішеник.

— Був один — буде і другий, — зітхнула Неля, перекинувши пасок плаща через гак у стелі, до якого давним-давно в цій хаті вішали колиску.

Себе Корнелія ненавиділа більше ніж своє ім'я.

ТАРАСИК

— Ти ще нікому не казала? — Нелина мама затрамбувала її тест на вагітність у смітник так глибоко, ніби цим могла раз і назавжди позбутися проблеми.

— Казала, — глухо відповіла сімнадцятирічна дівчина.

— Кому?

— Батькові дитини.

— А він що?

Неля відвела погляд. Навіть якби хотіла щось відповісти — не змогла б. Сльози заступили очі й стиснули горло, ніби хотіли видушити з неї всі дурні думки.

— Ото там тепер, — показала на смітник мама, — там твій медінститут, там твої гульки, там твоя воля.

Неля боялася дихати.

Криницька-старша, знаний у невеликому селищі гінеколог, дивилася поза доньку відсутнім поглядом. Нелю вона народила пізно. Уже думала — дітей не буде. Її чоловік, теж лікар, нефролог, чи не з першого дня після народження дитини зтявся: його дівчинка буде медиком.

— Тільки уяви: Корнелія Олегівна Криницька, — проводив вказівним пальцем у повітрі, ніби підкреслював невидимі літери, — лікар!

Неля, коли піросла, слухала ті розмови захоплено. Уявляла, як допомагатиме людям, як до неї, так само як до мами і тата, під кабінетом тягнутиметься вервечка черги пацієнтів. Училася, як і належно доньці поважних медиків, дуже добре. А після закінчення дев'ятого класу вирішила вступати в медучилище. Якщо більшість батьків хотіли вберегти своїх дітей від труднощів, то Криницькі, здавалося, кидали доньку в саме пекло.

— Навчишся робити заштрики і ставити клізми, — розмірковувала мама, — то й лікарем потім будеш хорошим. У медицині те зайвим не буває.

Неля хотіла стати кардіологом. Найперше тому, що серце для неї було незвіданим і загадковим механізмом, а все загадкове її приваблювало. Задача з зірочкою, як казали у школі. Ніхто ще не розгадав серце достеменно, ніхто його не прорахував наперед.

— Тільки дивись мені, — міряла поглядом мама кімнату її гуртожитку, коли привезла в обласний центр перед першим вересня, — май розум. Не забувай, що ти приїхала вчитися, а не бавитися.

Неля розум мала. З перших же лекцій стало зрозумілим, що вона буде кращою студенткою в їхній цілком дівочій групі майбутніх медсестер. Наука давалася легко, з одногрупницями й сусідками по кімнаті здружилася швидко — говірку й веселу дівчину любили всі. І все було б добре, якби не ім'я.

— Коренія Криницька, — назвав її під час переклички Кирило Петрович Карпицький, молодий викладач хімії, що з'явився в їхньому училищі в другому семестрі.

Група засміялася.

— Корелія, — спробував виправитися той.

Дівчата засміялися ще дужче.

— Корнелія, — не витримала й зірвалася на ноги дівчина.

— Корнелія, — повторив викладач, звівши брову. — Перепрошую, тут нерозбірливо.

— Не зважайте. Кличте мене Нелею, як усі, — усміхнулася.

— Думаєте, в мене буде нагода вас кликати? — прикипів до неї поглядом Кирило Петрович. — А ви себе високо ціните. Комедія, а не Корнелія.

Одногрупниці аж зайшлися від реготу. Неля почервоніла. Уже вкотре та безпосередність шкодила їй. Скільки разів собі казала: спочатку думай, потім говори... Але ж ні, язик не на ланцюгу...

Коли впала на стілець і опустила голову, здавалося, всі дивляться тільки на неї.

«Я тобі покажу Корелію», — подумала, зиркнувши на викладача.

До семінарів і лабораторних Карпицького Неля готувалася в рази більше, ніж до інших предметів. Знала всі формули назубок, щоразу вишукувала в бібліотеці нову цікаву інформацію, щоб його здивувати й пошити в дурні. Але Карпицький ніби нічого того не помічав: оцінки ставив їй посередні, за ініціативу хвалив, доручаючи натовіст складніші й складніші завдання.

— Я більше не можу, — лягла на руки Неля, коли вкотре довелося ночувати над хімією. — Надриваюся над тими завданнями, а оцінки — як у всіх.

— Нелько, ти дурна, — похитала головою її сусідка по кімнаті Таня. — Ти реально нічого не бачиш чи граєш шланга?

Криницька округлила очі:

— Ти взагалі про що?

— Тільки не кажи, що не бачиш, що Кирило на тебе запав.

— Карпицький? — з недовірою глянула на подругу дівчина.

— Карпицький-Карпицький! Думаєш, чому він до тебе такий суворий?

— Та ну... — Неля нахмурилася: прояви симпатії вона уявляла собі зовсім не так. Але... Хто ж його знає?

Дівчина дістала з тумбочки біля ліжка кругле дзеркало, перед яким щоранку наводила макіяж, і глянула на себе: карі очі, трохи із зеленкуватим відливом, якщо одягала щось зелене, заколите в «банан» яскраво-мідне волосся, пряме і блискуче, предмет заздрощів Нелиних подруг, які не могли досягти такого блиску навіть дорогими бальзамами, бліда шкіра, на яку щодня треба було накладати рум'яна. Невже вона могла чимось зачепити викладача?

За кілька хвилин Неля вже крутилась у фоє гуртожитку — тільки тут було дзеркало у повний зріст. Струнка фігурка — наслідок того, що мама примушувала займатися танцями, широкі плечі з випуклими ключицями — їх Неля не любила. Підхопила пальцями заколку, що тримала зачіску, і відщипнула. Хвиля мідного волосся впала на плечі.

«Може, і справді щось у мені є», — усміхнулася сама собі й подумки порахувала, чи вистачить їй грошей на модне тепер мілірування.

З новою зачіскою Неля змінилась і сама. Впевненість у погляді на додачу до її розуму й гострого слівця створили вибухову суміш. Криницька ловила на собі погляди поодиноких хлопців-фельдшерів, студентів медучилища, а часом і просто перехожих на вулиці. Її почали запрошувати на дискотеки, пропонувати провести додому, пригощати цукерками. Але дівчина на дрібниці не розмінювалася — її мета була значно більшою.

Перед іспитами наприкінці першого курсу Неля Криницька напросилася до Кирила Петровича Карпицького на індивідуальне заняття.

— Ну, з богом! — проводжали її сусідки по кімнаті, набризкавши замість парфумів модним дезодорантом

«Оch» із citrusовим ароматом і поділившись кількома подушечками м'ятної жуйки.

Неля накинула поверх короткого топу, в якому б її не пустили в училище, рожеву блузочку, заціпнувши її на два гудзики, взяла лаковані кремові босоніжки й перекинула через плече такого ж кольору сумочку: батьки на обновки доньці не скупилися.

Хтозна, коли Кирило Карпицький зрозумів, у чому річ. Може, тоді, коли помітив, як Неля перед тим, як зайти в кабінет, крадькома мастить губи блиском, чи коли вже у дверях вона розціпнула ті два гудзики блузки й засвітила перед ним м'язистий завдяки танцям прес. Але молодому викладачеві, якому щойно виповнилося 23 роки, двічі повторювати не треба було.

— Тримай, Корнеліє, — простягнув їй жуйку «Love is». — Якраз до твоєї рожевої блузки, — дивився туди, де її комірець торкався грудей.

Неля відчула, як її тілом розливається тепло.

— Дякую, — загорнула волосся за вухо й наважилася глянути на Карпицького з-під густо нафарбованих вій.

Той здавався розгубленим, але зрештою заговорив:

— А знаєш, Криницька, може, ну його — те індивідуальне заняття. Погода сьогодні чудова. Ходімо в парк? Там і вчитися веселіше.

Нелю розривало від щастя. Якби по тому хтось її спитав, про що вони розмовляли, — не згадала б ані слова. Увесь вечір слухала саму себе, дивувалася, що вміє таке відчувати, так гостро реагувати на випадкові дотики, так багато вкладати у його слова.

Того вечора на старому гуртожитському ліжку вона засинала щасливою. Прокручувала в голові їхню

з Кирилом прогулянку сотні разів, згадуючи хвилину за хвилиною.

Наступного дня в училище вона пішла не абиким, а дівчиною Карпицького. І коли він на людях ледь привітався — ні краплі не образилася: розуміла, що так треба.

— Ти студентка, а я — викладач, — цілував її в чоло Кирило вже за тиждень, коли запропонував не ходити разом людними місцями, — хтось дізнається, то мене звільнять, а тебе виженуть.

— Думаєш, я зовсім дурна? — лашчилася до нього Неля. — Сама знаю.

Якщо більшість дівчат, закохавшись, закидають навчання, то з Нелею трапилося навпаки. Статус дівчини викладача вимагав від неї старанності. Що-що, а розчарувати Кирила вона не могла. Тому багато вчилася і складала іспити на відмінно.

— Наша гордість! — тішився батько, коли раз на тиждень телефонувала з пошти. — Приїдеш додому відмінницею — подарую тобі, що сама схочеш.

Неля хотіла путівку на море й золоті сережки-ланцюжки, але сережки їй уже подарував Кирило за їхню першу ніч разом.

Карпицький жив в однокімнатній «хрущовці» недалеко від будівлі училища. Квартира, за чутками, дісталася йому від бабусі, яка жертовно переїхала жити на дачу, коли внук закінчив хімфак і влаштувався на роботу.

— Може, сьогодні до мене на чай? — якогось разу спитав Нелю Кирило, коли випадково перетнулися в пустому коридорі училища під час пар.

Того вечора її на побачення знову збирали цілою гуртожитською секцією. Дівчата, що були в курсі всіх її амурних

справ і навіть заздрили Нелиному везінню, поставилися до справи серйозно.

— Ти брий ноги, — дістала зі своєї тумбочки запакований у целофан новенький станок сусідка по кімнаті Танька, а я гляну, що там у тебе з білизною.

Поки Неля пропадала в душі, дівчата перебрали її речі і знайшли бюстгальтер та трусики, що майже нагадували комплект.

— Ну, якось так, — розвела руками Танька, всунувши їй у руки білизну, — може, й добре, що комплект не зовсім парадний: буде враження, ніби ти ні на що таке не сподівалася. Але на майбутнє знай: якщо плануєш секс, то труси й ліфон мають бути одного кольору.

Неля вже й сама не рада була тому, що відбувалося. Страх підкочувався до горла нудотою. Але відступати вже нікуди.

Усю дорогу до Кирилової квартири їй здавалося, що люди дивляться на неї з осудом. Перед самим під'їздом дівчина завагалася: може, ну його? Може, не піти? Але що тоді про неї подумає Кирило? Зібралася на силі й відчинила рипучі двері. В ніздрі вдарив запах свіжопобілених стін.

— Привіт, — ледве витиснула із себе, коли переступила поріг Кирилової квартири.

Хлопець виглянув у коридор, щоб переконатися, що Нелю ніхто не бачив.

— Заходь, — чмокнув її в щоку, коли зачинив двері. — Змерзла?

— Ага. — Неля розтирала пальці й боялася, що Кирило помітить її страх.

— Ну, тоді того, — переминався з ноги на ногу, — зігріємося? — Дістав із шафи пляшку дешевого портвейну та коробку цукерок «Пташине молоко».

Неля знизала плечима й почала роззиратися навколо. Квартира Кирила розкошами не вражала. Зашторені щільно вікна робили її темною і похмурою. На кухні капав кран.

— Класно в тебе, — збрехала, поки хлопець діставав із серванта склянки.

— Та яке. Бабуля переробляти щось не дозволяє. Але нічого, — підморгнув, — то тимчасово. Зм'якне.

Перший ковток напою пропік доріжку через усі Неліні нутрощі. Далі вже було легше.

— Ти б, може, не пила так швидко, — ніяковів Кирило, — щоби не стало зле.

Неля на ті слова тільки всміхнулася.

— Нічого, я звикла, — знову збрехала.

Коли він підсів ближче і провів пальцями по шиї, Неля вигнулася, як кішка. Повернулася до коханого обличчям і охопила його ногами. Тепер вона й сама повірила, що звикла до алкоголю, до таких пестошів, до всього, що має відбутися далі.

Світ навколо хитався, Неля трималася за Кирила руками, ногами, губами...

— Кор-не-лі-я... Кор-не-лі-я... Кор-не-лі-я, — шепотів їй у вухо коханий. Від ритмічних похитувань нудило, але дівчина прикушувала до крові губу й терпіла.

Коли вранці Кирило побачив, що Неля була незайманою, з осудом похитав головою:

— Ти не могла мені сказати?

— Не думала, що це має велике значення, — підтиснула губи дівчина і продовжила заплітати досі яскраво-мідне, хоч і за модою злегка проміліроване волосся у косу, ніби нічого особливого й не сталося.

Кирило втупився в зіпсоване простирадло.

— Тепер мені тут усе відпирати, — зітхнув, хоча хвилювався, схоже, про інше.

Про те, що сталося, Неля не шкодувала ні секунди. Навіть здивувалася, як це світ лишився таким самим, як учора його покинула, переступаючи поріг брудного під'їзду. Ті ж будинки, ті ж вулиці. Тільки вона сама була іншою. Дорослішою. Досвідченішою. Той світанок першого ранкового повернення в гуртожиток пахнув Нелі першим цвітом хризантем, що розпускалися на міських клумбах.

Навіть дівчата-сусідки зустріли її з повагою.

— Ну, і як він? — обступили подругу, щойно та повернулася.

— Незрівнянний! — закотила очі.

Звісно, Неля не могла зізнатися, що не пам'ятає нічого з тієї ночі. Треба було брехати далі.

З Кирилом вона тепер ночувала двічі на тиждень. Він називав її своєю рудою німфою, а вона намагалася відчутти те, про що її так допитувалися подружки. Але чи то її тіло було не вдатне отримувати ту насолоду, чи яка інша біда — нічого особливого не відбувалося. Нелі подобалися пестоші коханого, вона любила відчувати його тіло поруч, слухати його голос, торкатися, але якоїсь особливої насолоди від тих ночей не отримувала. Хіба коли Кирило, захоплений власним ритмом руху, повторював її ім'я — Кор-не-лі-я, — шкіра вкривалася сиротами.

Коли її почало нудити вранці — не злякалася. Порахувала з календариком, коли народить, втішилася, що зможе провчитися майже весь другий курс очно, далі складе

іспити достроково, візьме на рік «академку», а як мале підросте — довчиться. Про те, щоб кидати навчання, навіть не думала.

— Капець, — схопився за голову Кирило, коли Неля поділилася з ним новиною. — Як так? Усе ж було під контролем...

Молодий чоловік міряв кроками тісну квартиру, а Неля перебирала тороки старої скатертини, сплетеної, мабуть, його бабцею.

— А що такого? — знизала плечима. — Від сексу бувають діти.

— Що такого? — Кирилові очі наливалися червоним. Переляк поволі змінювався гнівом. — Ні, ти реально безголова. Розумієш, що мене за стосунки зі студенткою попруть з роботи?

— У нас не стосунки, у нас любов, — надула губи Неля. Не знати чому схотілося плакати.

— Та хто там буде розбиратися... З роботи попруть, з квартири бабуля вижене. У неї умова: перший скандал — і я на вулиці, — рвав на собі волосся Кирило.

— Та не парся ти, — Неля чула, як калатає її серце, але намагалася здаватися безтурботною, — я зроблю аборт.

Кирило гучно видихнув:

— Розумничка! — поцілував Нелю в чоло й усміхнувся.

— Я тобі зроблю аборт! Ти мені той аборт на все життя запам'ятаєш! — кричала на Нелю мама. — Думай головою! А як народити більше не зможеш? На мене глянь, — відвела очі, — теж така дурна колись була. І поплатилася. Ти народилася дивом! — тицяла в доньку пальцем.

Неля не стримувала сліз. Плакала беззвучно.

— Завтра я сама поїду до твого бойфренда, — нависла над нею мама. — Якщо не одружиться, організую йому веселе життя.

Цього Неля боялася найбільше. Розголосу Кирило їй не пробачить. А мама робити скандал уміє.

— Я тобі не скажу, хто він, — кволо спробувала заперечити.

— Не скажеш — я підніму на ноги все училище, весь гуртожиток. Вони пошкодують, що тебе недогледіли.

— Ну, мам, — Нелю трясло від ридання, — я ж сама. Я ж добровільно.

— Тобі нема вісімнадцяти, — підняла палець угору Криницька-старша, — це вже кримінал. Можеш захищати свого любчика далі, тоді його знайде міліція.

— Ну, ма-а-а-ам, — завила дівчина, розуміючи, що все втрачено.

Зустріч з Кирилом була короткою. Криницька-старша відразу зрозуміла, що діла не буде: його батько виявився слідчим, а з такими не потягаєшся. Тому бувала лікарка вирішила взяти від нього найбільше з можливого — гроші. Домовилися, що він і Неля забувають одне про одного за добру суму. Нелю ніхто не питав.

— Ото вибрала собі мужика, — хитала головою мама, поки чекали на автобус з Тернополя додому. Ні з очей ні з плечей, ще й підле таке, — процідила крізь зуби.

— Ну, ма-а-ам. — Неля знову приготувалася плакати.

— Краще думай, як батькові все розкажеш, — навіть не дивилася на доньку Криницька-старша. Жінка, лишивши доньку біля автобуса, пішла в касу по квитки.

— І чого в такої гарної дівчини очі на мокрому місці? — почула Неля поруч. Обернулася — біля неї ніяково

переминався з ноги на ногу високий рудий хлопець, на вигляд майже її ровесник, може, трохи старший.

— Не займай, — відбуркнула.

— Якщо не всміхнешся — автобус нікуди не поїде, — за-
пхав руки в кишені.

Неля розізлилася, але про сльози забула:

— Слухай, тобі робити нічого? Іди, куди йшов.

— Якщо я піду, то ви не поїдете, — надув губи хлопець, мовляв, теж мені цяця. — Водій я.

Криницька-старша, яка щойно повернулася з каси, з цікавістю глянула на хлопця.

— Ви мою доньку пробачте, — усміхнулася, — не з тієї ноги встала. А ти, Нелю, краще б і справді всміхнулася, бач, уже людей лякаєш.

— То ви Неля? — підступив ближче хлопець, трохи зля-
кавшись уваги від матері дівчини. — А я Євген. Їдьмо? —
показав на двері.

— Можна ми тут, позаду вас? — спитала Криницька-стар-
ша, коли водій узявся за кермо. — Нелю з дитинства захитує.

Водій Євген кивнув головою:

— Займайте, де вільно. За квитками в нас ніхто не сідає.

Поки Неля байдуже роздивлялася краєвиди за вікном, мама провадила з водієм розмову:

— А ви, значить, тут працюєте?

— Недавно.

— Подобається?

— Та непогано, — знизав плечима. — Людей різних бачу. Та й їздити люблю.

— А родом звідки?

— Та із Зеленого, біля Гримайлова.

Криницька-старша аж руками сплеснула.